

Pszichopathológia

3

HANGULATZAVAROK ÉS SZORONGÁSOS ZAVAROK

A pszichopatológiai leírás

- Érzékelés, észrevezés (megismerés)
- Gondolkodás
- Érzelmi élet
- Emlékezés
- Figyelem
- Akarati élet
- Értelem, intellektus
- Pszichomotórium
- Ösztönélet
- Tudat

Érzelmi élet/affectivitas

- ~ gyűjtőfogalom. Az érzelem, a hangulat és az indulat jelenségeit foglalja magába (Bleuler szerint)
- ~ jellemző, hogy verbalisan kifejezhető, belsőleg érezhető, külsőleg is érzékelhető mimikai mozgásokat, gesztusokat eredményez (Grastyán szerint).
- Felosztása /intenzitás és tartalom/:
 - Érzelem (emotio): vágy, szenvedély
 - Indulat (affectus): sthenikus /düh, harag/ /extazis/, asthenikus /stupor, Totstell/
 - Hangulat (thymia): tartós érzelmi állapot /bánat/
 - Közérzet (phoria): tartós az érzelmek összegeződéséből /bizonytalanság/

Érzelmi élet/affectivitas II

- Felosztása /kiváltó forrás szerint/:
 - Érzékletes/sensorialis érzelmek (érezékszervek ingereihez csatlakozó)
 - Vitalis /ösztönökhöz veszélyhelyzetekhez csatlakozó/
 - Képzetekhez és fogalmakhoz /moralis, esztétikai/
 - Fizikai és pszichés /tevékenységünket kísérő “magasabbrendű” drive

Érzelmi élet/affectivitas III

- ~ minőségi változásai:
 - Fejletlen ált. a magasabbrendűben /*oligophrenia*/ vagy szervi idegrendszeri bántalom /*vitalis*/ gátló működés hiányos: durvább érzelmeg, elféktelenedés
 - ~ fokozott igénybevehetősége (széles amplitúdó) *emotionalis incontinentia* (depresszióban, organikus érintettségben pl. trauma),
 - *moria* /*frontalis lebeny*/kritikátlansággal társul,
 - kóros ingerlékenység ált nyomott neurasheniában, paranoiditas során
 - *ambivalentia* egyidejűleg kellemes és kellemetlen élmények
 - érzelmek *dissociatioja paradox*
 - *sensibilisatio túlérzékenység*
 - érzelmek megtapadása *perseveracio*, kórosan megtapadt vágy, befolyásolhatóság

Érzelmi élet/affectivitas IV

- ~ minőségi változásai:
 - Csökkent ~ igénybevezethetőség:
 - *közöny,*
 - *apathia (részleges),*
 - *autizmus,*
 - *általános apathia (sch),*
 - *emotionalis merevség – nehézkesség*
 - *affektív stupor – lethargia*
 - *Emotionalis kiürülés (depresszio)*

Érzelmi élet/affectivitas V

- ~ minőségi változásai:
 - Kóros (részben tárgyaltan) pozitív és negatív érzelmek
 - *abnormis boldogság érzését (exatikus állapot), / delirium, mania, mérgezések, hallucinogenek,*
 - *euphoriát,*
 - *Félelmi indulat a félelmet, szorongást nyugtalanosságot. reptus melancholicus /auto- v. heteroagresszív/*
 - Tévely-hangulat (Wahn), révület

Érzelmi élet/affectivitas VI

- ~ minőségi változásai:
 - Kóros indulat
 - Aura/bevezető/ - Pszichomotoros gátoltság – Explosio - Megnyugvás, oldódás
 - Elragadtatás, örömindulat, düh-indulatok, mániás furor, hysterias furor, epilepsias furor

Érzelmi élet/affectivitas VII

- ~ minőségi változásai:
- ~ tartalmi változásai: kóros érzelmi reakciók /
többnyire átmeneti pszichózisok/
 - Primitív reakciók: robbanásszerűek
 - Exploziv reakció: tudatzavarrak, amneziás (hevenym drasztikus agressziók.
 - Rövidzárlati cselekmény: beszűkült állapot, amnezia nélkül
 - Színlelés – nem tudatos – pseudodementia, Ganser syndroma, psychogen ködös állapot
 - Betegségbe menekülés – conversiós hysteria, szervbeszéd
 - Infantilis reakció – primitív mozgásreakciók /jactáló mozgás/ - affectív stupor /Totstell reflex/, aktív negativizmus, mutacizmus

Érzelmi élet/affectivitas VIII

- ~ minőségi változásai:
- ~ tartalmi változásai: kóros érzelmi reakciók / *többnyire átmeneti pszichózisok*
 - Primitív reakciók: robbanásszerűek
 - Bonyolult személyiségreakciók:
 - Sthenicus – expansív paranoid reakció (querulens) – megkegyelmezési téboly – *meghamisítás*
 - Asthenicus reakció – depresszív/senzitív reakció – autusticus személyiségreakció

Érzelmi élet/affectivitas IX

- ~ minőségi változásai:
- ~ tartalmi változásai:
- ~ hatékonyságának változásai
 - Psychosomatikus reakciók (neurovegetatív rendszer, endocrin rendszer): ulcus, asthma, hypertonia, ekzema, colitis, anginás roham, stb

Érzelmi élet/affectivitas X

Hangulati élet zavarai

- Hyperthymia (+) – manias exaltáció
- Dysthymia (-) depressziós stupor
- Parathymia – ritka – hangulat/körülmények viszonya inadequat

Közérzés zavarai

- Euphoris (+)
- Dysphoria (-)

Hangulatzavarok

- Szindrómák
- Klasszifikáció
- Epidemiológia
- Diagnózis
- Etiológia
- Terápia

Depresszió

- ✧ Megjelenés:mimika,gesztusok,testtartás
- ✧ Hangulat–közérzet:nyomothangulat(dysthymia), rossz közérzet (dysphoria), anergia, érdeklődés csökkenés, örömtelenség (anhedonia)
- ✧ Beszéd:halk,lassú,csökkentősszmenyiség
- ✧ Gondolkodás:lassú,szegényes,beszűkült,negatív gondolatok (értéktelenség, bűnösség, reménytelenség, kiüttlanság – mikrománia, egosztolte), öngyilkossági gondolatok, hangulatvezérelt téveseszmék
- ✧ Memória:feledékenység,koncentrációsavar, figyelemzavar
- ✧ Testtünet:anorexia,inszomnia,szex-libidó,fájdalom

Mánia (hypomania)

- ❖ Megjelenés: felgyorsult pszichomotorium, izgatott, beszédes, élénk mimika, gesztusok
- ❖ Hangulat–közérzet: emelkedettség (hyperthymia), emelkedett közérzet (euphoria), extázis irritábilis, alacsony frusztrációs tolerancia, hiperaktivitás
- ❖ Beszéd: logorrhoea, logofília
- ❖ Gondolkodás: felgyorsult asszociációk, gondolatrohanás, szekunder inkoherencia, grandiózus, megalomán tartalmak, kibővült én-tudat, önértékelés (egodiasztólia)
- ❖ Kritikai készség: csökkent belátás, kritikátlan, impulzív, agresszív viselkedés
- ❖ Testtünetek: étvágy, inszomnia, szex

Osztályozás

- ✓ hosszmetzeti lefolyás
- ✓ etiológia
- ✓ súlyosság
 - enyhe
 - közepes
 - súlyos, pszichotikus tünet nélkül
 - súlyos, pszichotikus tünetekkel

Klasszifikáció - epidemiológia

- Depresszió
 - Major depresszív zavar
 - Disztímiás zavar
- Bipoláris affektív zavarok
 - Bipoláris I
 - Bipoláris II.
 - Ciklotímia
- élethossz-prevalencia
 - 10-25% nő, 5-12% ffi
 - 6%
- . 0.4-1.6%
- 0.5%
- 0.4-1.0%

Etiológia

Primer depresszió (pl. „endogén”)

- major depresszió – rekurrens depresszió
- disztímiás zavar (neurotikus depresszió?)
- bipoláris zavar
- Ciklotímia

Szekunder depresszió

Egyéb mentális zavarok depressziós tünetekkel

Primer depresszió

Biológiai tényezők

- Biogén aminok (noradrenalin, szertotonin, dopamin, stb.)
- Neuroendokrin szabályozás (hipotalamusz-hipofízismellékvese tengely, pajzsmirigy stb.)
- neuroimmun szabályozás, morfológia (képalkotó), neuroanatómia stb.

Genetikai tényezők

Pszichoszociális faktorok (életesemények, stressz, személyiség jellemzők, pszichodinamikai faktorok)

Szekunder depressziók

Organikus – szomatikus eredet

- Neurológiai ok (tumor, trauma, neurodegeneratív betegség, cerebrovaszkuláris ok, gyulladás, szklerózis multiplex stb.)
- Idegrendszeren kívüli vagy szisztémás eredet (tumor, gyulladás, kardiovaszkuláris betegség, metabolikus, endokrin zavar stb.)

Kémiai szer okozta hangulatzavarok

- Gyógyszeres eredet (antihipertenzívumok, szteroidok, analgetikumok, anxiolitikumok stb.)
- Egyéb pszichotróp anyag intoxikáció vagy megvonás (alkohol, nyugtatók, kokain, amfetamin stb.)

Egyéb mentális zavarok depressziós tünetekkel

- Szorongásos zavarok (generalizált szorongás, kevert szorongásos-depressziós tünetű, pánikzavar stb.)
- Evészavarok
- Szkizofrénia – szkizoaffektív zavar
- Szomatiform zavarok (szomatizációs zavar)
- Alkohol abusus
- Alkalmazkodási zavar

Szövődmények

☐ Rokkantság

☐ Alkohol, nyugtató, drog abúzus – FÜGGŐSÉG

☐ Öngyilkosság (15%)

Farmakoterápia

Depresszió

- antidepresszívumok (triciklikus, tetraciklikus, SSRI, SNRI, kettős hatású, dopaminerg)
- anxiolitikumok (pl. BZD)
- ECT (elektrokonvulzív terápia)

Mánia

- Antimániás szerek (lítium, valproát, CBZ, BZD, antipszichotikumok)

Bipoláris zavar

- Hangulatstabilizálók- fázisprofilaktikumok (lítium, valproát, CBZ, egyéb antiepileptikum)

Pszichoterápia

- kognitív-viselkedésterápia
- személyközpontú terápia
- analitikus terápiák
- Családterápia
- Csoportterápiák

Kombináció

Szorongásos zavarok

- Meghatározás
- Fiziológiás szorongás
- Tünetek
- Szorongásos zavarok
- Terápia

Félelem v. szorongás

- Szorongás: (külső vagy belső) veszély előrevetítéséből adódó aggodalom
 - fenyegetés: ismeretlen, belső, bizonytalan
- Félelem: tudatosuló, reális veszély
 - fenyegetés: ismert, külső, meghatározott,

Egészséges v. kóros szorongás

- Figyelmeztető jel - vészjelzés– életmentő
- Adaptív a szorongás? - Testi sérülés, fájdalom, kilátástalanság, várható büntetés, szociális vagy testi szükséglettel kapcsolatos frusztráció
- Segít-e a megoldásban? (kiváltó ok kezelése, megelőzése vagy a következmények csökkentése)

A szorongás tünetei I

Szubjektív - pszichés – verbális

- kellemetlen érzelmi állapot
- tanulás, figyelem, asszociációk
- érzékelés, gondolkodás

Viselkedésbeli – motoros tünetek

- pszichomotoros gátoltság vagy agitáció (nyugtalanság), mimika, gesztusok

Vegetatív tünetek

Vegetatív tünetek

- Izzadás, kipirulás, elsápadás
- Hipertenzió
- tachikardia, tachipnoe
- Palpitáció
- ájulás(érzés), szédülés
- Szájszárazság
- Hasmenés
- Hányinger
- gyakori v. sürgető vizelési inger
- Hiperreflexia
- pupilla tágulat

Szorongásos zavarok

élettartam prevalencia: 30.5% nő, 19.2% ffi

- ✓ Pánik zavar és agorafóbia
- ✓ Specifikus fóbia és szociális fóbia
- ✓ Kényszerbetegség (OCD)
- ✓ Poszttraumás stressz zavar
- ✓ Generalizált szorongás
- ✓ Egyéb szorongásos zavar
 - általános egészségi állapot miatt
 - Pszichoaktív szer okozta szorongásos zava

Pánik zavar, agorafóbia

élettartam prevalencia: 1.5-5%

- Pánik rohamok (20-30 perces – extrém súlyosságú szorongás, halálfélelem, palpitáció, verítékezés, remegés, fulladásérzés, mellkasi fájdalom, hányinger, szédülés stb.)
- Anticipátoros szorongás
- Agorafóbia: nyilvános/zsúfolt helyektől való félelem

Specifikus fóbiák, Szociális fóbia

- 6 havi prevalencia: 5-10%
- Fóbia: Intenzív, inadekvát félelem egy bizonyos tággyal, körülménnyel vagy szituációval kapcsolatban
- (indokolatlan, jelentős, tartós)
- Expozíció: azonnali, kifejezett szorongás
- Típusai: állatokkal kapcsolatos, természeti környezettel kapcsolatos (pl. vihar, víz), vér-injekció-sérülés típus, szituációhoz kötött (pl. repülőgép), egyéb
- Szociális fóbia: szociális helyzet, figyelem

Obszesszív-kompulzív zavar (OCD)

- élettartam prevalencia: 2-3%
- obszesszió - kényszergondolat (visszatérő, perzisztáló, intruzív, szorongást keltő gondolatok)
- kompulzió - kényszercselekvés (repetitív viselkedés vagy mentális tevékenység, következménye a kényszergondolatnak)
- Én-idegen (abszurd, irracionális)
- Tünetmintázat (kontamináció, kóros kételkedés, kényszerkésztetés, szimmetria stb.)

Szorongásos zavarok terápiája

- Farmakoterápia
 - Benzodiazepinek (alprazolam, clonazepam)
 - Buspiron
 - Antidepresszívumok (SSRI, heterociklikus,
 - MAOI, egyéb)
- Pszichoterápia
 - Kognitív-viselkedés terápia
 - relaxáció

Szomatizáció

- ❑ Szomatizáció: szomatikus panaszok/tünetek, pszichés eredettel
- ❑ Szomatoform zavarok
 - Szomatizációs zavar
 - konverziós zavar
 - Hipochondriázis
 - test-diszmorfiás zavar
 - fájdalom zavar
- ❑ Egyéb pszichiátriai betegségek, szomatikus tünetekkel

Pszichiátriai zavarok szomatikus panaszokkal/tünetekkel

- Szomatoform zavarok
- Hangulatzavarok
- Szorongásos zavarok
- Étkezési zavarok
- Szkizofrénia és egyéb pszichózisok
- Pszichoaktív szerekkel kapcsolatos zavarok
- Organikus pszichiátriai zavarok

Szomatizációs zavar

- Élettartam prevalencia: 0.2-2% (női nem)
- Számos szomatikus panasz, több szervrendszerre kiterjedően (fájdalom, gasztrointesztinális, szexuális, pseudoneurológiai)
- krónikus, 30 év alatt kezdődik

Konverziós zavar

- ffi : nő 1:2 - 1:10 prevalencia?
- Egy vagy több neurológiai jellegű tünet, neurológiai eredet nélkül
- Tünetek:
 - Motoros (akaratlan mozgások, tik, rohamok, bénulások, állá- járászavar stb.)
 - Szenzoros (anesztézia, vakság stb.)
 - Viscerális (hányás, hasmenés, ájulás)

Hipochondriázis

- 6 havi prevalencia: 4-6%
- Súlyos betegségről való meggyőződés
- Testi tünetek, érzetek félreértékelése
- Fennmaradó meggyőződés,
- ezzel kapcsolatos elfoglaltság

Szorongásos - szomatiform zavarok

- ◆ félelem
- ◆ szorongás
- ◆ depresszió
- ◆ vegetatív tünetek
- ◆ testi panaszok
- ◆ testi tünetek